

حقوق محیط زیست طبیعی در ایران

حمید عبدالمطلبی

www.ketab.ir

سر شناسه: عبدالملکی، حمید، ۱۳۵۶

عنوان و نام پدیدآوران: حقوق محیط زیست طبیعی در ایران، حمید عبدالملکی

مشخصات نشر: البرز کرج، انتشارات ملرد، ۱۳۹۵

مشخصات ظاهری: ۲۶۹ ص.

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۸۱۶۹-۹۳-۲

وضعیت ایستادگی: فیا

موضوع: جغرافیا محیط زیست - ایران

Environmental law - Iran

موضوع: حفاظت محیط زیست - ایران

Environmental protection -- Iran

رده بندی دیویی: ۳۴/۵۵۰۴۶

رده بندی کنگره: ۱۳۹۵ ح ۷/۶۲۷/۳ KM

شماره کتابشناسی ملی: ۴۴۳۳۷۷

نام انتشارات: ملرد

نام کتاب: حقوق محیط زیست طبیعی در ایران

نویسندگان: حمید عبدالملکی

صفحه آرا: سعیده محسنی

طراح جلد:

نوبت چاپ: اول ۱۳۹۵

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه قیمت: ۱۲۰۰۰ تومان

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۸۱۶۹-۹۳-۲ ISBN

چاپ: موسسه فرهنگی هنری روزنه روجیم

دفترپخش مرکزی: تهران، ایران شهر شمالی، کوچه مهاجر، پلاک ۱۶

Nashr.melerd@gmail.com

۰۹۱۲۵۶۴۸۸۰۲

عنوان	صفحه
مقدمه.....	۱۲
پیش گفتار.....	۱۴
فصل اول.....	۱۹
مبحث اول : تعاریف و مفاهیم	۲۰
گفتار اول : تعاریف و مفاهیم محیط زیست	۲۰
بند اول : تعریف لغوی محیط زیست.....	۲۱
بند دوم : تعریف اصطلاحی محیط زیست.....	۲۲
بند سوم : انواع محیط زیست.....	۲۶
گفتار دوم: تاریخچه توجه به محیط زیست در ایران	۳۱
بند اول: اهمیت محیط زیست از منظر ادیان غیراسلامی.....	۳۹
بند دوم: اهمیت محیط زیست از منظر اسلام : نظریه‌های امروز.....	۴۱
بند سوم: آلودگی محیط زیست.....	۴۸
الف) تعریف علمی آلودگی محیط زیست.....	۴۹
ب) تعریف حقوقی آلودگی محیط زیست.....	۵۰
پ) منابع آلودگی محیط زیست.....	۵۱
ت) انواع آلودگی.....	۵۳
ث) پسماندها.....	۵۴
مبحث دوم: مفهوم و ماهیت حفاظت از محیط زیست	۵۶
گفتار اول: مفهوم و ماهیت حفاظت	۵۶
بند اول: ضرورت حفاظت از محیط زیست طبیعی.....	۵۷
الف) حفاظت طبیعت به خاطر بقاء انسان.....	۵۷

- ب) حفاظت از طبیعت بخاطر تولید پایه های مادی زیستی..... ۵۷
- ب) حفاظت از گونه ها و تنوع ژنتیکی..... ۵۸
- بند دوم: مفهوم، بیانیه و کمیسیون توسعه پایدار..... ۵۹
- الف) معانی و مفاهیم توسعه پایدار..... ۵۹
- ب) بیانیه ریودر مورد توسعه پایدار..... ۶۲
- پ) کمیسیون توسعه پایدار..... ۶۳
- فصل دوم..... ۶۷
- ارتباط نهادهای حاکمیتی با سازمان محیط زیست..... ۶۸
- مبحث اول: نهادهای حاکمیتی مرتبط با محیط زیست طبیعی..... ۶۸
- گفتار اول: نهادهای حاکمیتی..... ۶۸
- بند اول: قوه مقننه..... ۶۹
- الف) مراحل تصویب قوانین محیط زیست..... ۷۰
- ب) مراحل اجرای قوانین محیط زیست..... ۷۱
- بند دوم: قوه مجریه..... ۷۱
- بند سوم: قوه قضائیه و وظایف آن در جرم زیست محیطی..... ۷۳
- الف) وظیفه قوه قضائیه قبل از وقوع جرم..... ۷۵
- ب) وظیفه قوه قضائیه بعد از وقوع جرم..... ۷۶
- گفتار دوم: سیر تغییر و تحول سازمان جنگلها و مراتع و آبخوانداری..... ۷۸
- بند اول: تاریخچه تشکیلات اولیه برای مدیریت جنگلها..... ۷۸
- الف) اهداف وزارت منابع طبیعی..... ۸۴
- ب) وظایف اساسی وزارت منابع طبیعی..... ۸۴
- پ) بخش هایی از مفاد قانون انحلال وزارت منابع طبیعی..... ۸۵
- بند دوم: الحاق سازمان جنگلها و مراتع کشور به وزارت جهاد سازندگی..... ۸۷
- الف) تشکیل وزارت جهاد کشاورزی..... ۸۸

- ۸۹..... (ب) تشکیل سازمان جنگلها، مراتع و آبخیزداری کشور
- ۸۹..... (پ) تشکیل حوزه نمایندگی ولی فقیه و یگان حفاظت
- ۹۰..... مبحث دوم: تاریخچه، وظایف، تشکیلات سازمان محیط زیست
- ۹۱..... گفتار اول: تاریخچه محیط زیست، قوانین و مقررات شکار و صید
- ۹۷..... بند اول: وظایف سازمان محیط زیست
- ۹۹..... بند دوم: اهم وظایف شورای عالی محیط زیست
- ۱۰۱..... بند سوم: تشکیلات سازمان محیط زیست
- ۱۰۳..... الف) معاونت محیط زیست انسانی
- ۱۰۴..... (ب) معاونت محیط زیست طبیعی
- ۱۰۴..... (پ) معاونت محیط زیست دریایی
- ۱۰۵..... (ت) معاونت آموزشی و پژوهشی
- ۱۰۶..... ث) معاونت توسعه مدیریت، حقوقی و امور مجلس
- ۱۰۷..... بند چهارم: اداره کل حفاظت محیط زیست استان
- ۱۰۸..... بند پنجم: معاونت های اداره کل حفاظت محیط زیست استان
- ۱۰۸..... الف) معاونت فنی
- ۱۰۸..... (ب) معاونت توسعه مدیریت و منابع
- ۱۰۹..... (ت) معاونت نظارت و پایش
- ۱۰۹..... بند ششم: نمایندگی حفاظت محیط زیست شهرستان
- ۱۰۹..... بند هفتم: اداره حفاظت محیط زیست شهرستان
- ۱۰۹..... بند هشتم: اداره پارک ملی
- ۱۰۹..... بند نهم: کاستی های سازمان محیط زیست
- ۱۱۰..... گفتار دوم: حفاظت و مدیریت شکار و صید
- ۱۱۴..... بند اول: مفهوم شکار و صید
- ۱۱۷..... بند دوم: جایگاه شکار و صید در منابع حقوق داخلی

- الف) قانون اساسی..... ۱۱۷
- ب) قوانین عادی..... ۱۱۹
- پ) قانون شکار و صید و قانون حفاظت و بهسازی محیط زیست..... ۱۲۲
- ت) آیین نامه های اجرایی..... ۱۲۴
- ۱- آیین نامه اجرایی قانون شکار و صید..... ۱۲۴
- ۲- آیین نامه اجرایی قانون حفاظت و بهسازی محیط زیست..... ۱۲۶
- بند سوم: جایگاه شکار و صید در حقوق بین المللی..... ۱۳۰
- بند چهارم: اهمیت صید و شکار..... ۱۳۵
- الف) شرکت های ملی شیلات جمهوری اسلامی ایران..... ۱۳۷
- ب) مناطق فعالیت شیلات جمهوری اسلامی ایران..... ۱۳۹
- بند پنجم: صید از منبع زیست محیطی..... ۱۴۰
- بند ششم: منطقه حفاظت شد..... ۱۴۳
- بند هفتم: پناهگاه حیات وحش..... ۱۴۴
- مبحث دوم: سیر تکاملی سازمان محیط زیست و پارک های ملی..... ۱۴۶
- گفتار اول: تاریخچه پارک های ملی در ایران..... ۱۴۷
- بند اول: تعریف پارک ملی..... ۱۵۰
- بند دوم: تعدادی از پارک های ملی ایران..... ۱۵۱
- بند سوم: اهداف پارک ملی..... ۱۵۲
- بند چهارم: تأثیر پارک های ملی و حفاظت از محیط زیست..... ۱۵۵
- گفتار دوم: اهمیت حیات وحش و زیستگاه های طبیعی و حفاظت از آن..... ۱۵۸
- بند اول: تکلیف دولت در حفاظت از زیستگاه های طبیعی و حیات وحش..... ۱۵۹
- بند دوم: توسعه پایدار در زیستگاه ها و حیات وحش..... ۱۶۳
- بند سوم: مفهوم و ماهیت تنوع زیست..... ۱۶۴
- بند چهارم: عوامل کاهش و نابودی تنوع زیستی..... ۱۶۶

بند پنجم: علت حفظ تنوع زیستی.....	۱۶۹
فصل سوم.....	۱۷۷
اقدامات نهادهای حاکمیتی در قلمرو محیط زیست.....	۱۷۸
مبحث اول: شورای عالی محیط زیست و سازمان محیط زیست.....	۱۷۸
گفتار اول: اقدامات شورای عالی محیط زیست.....	۱۷۸
بند اول: اقدامات سازمان محیط زیست.....	۱۷۹
بند دوم: اقدامات سازمان محیط زیست در مورد پارک های ملی.....	۱۸۰
مبحث دوم: اقدامات سازمانهای دولتی و حفاظت از جنگلها و تنوع زیستی.....	۱۸۲
بند اول: حفاظت از جنگلها و پوشش گیاهی.....	۱۸۲
بند دوم: سازمانهای بین المللی و حفاظت از جنگلها و تنوع زیستی.....	۱۸۵
مبحث دوم: تأثیرات زیست محیطی و جرم زیست محیطی.....	۱۸۷
گفتار اول: تاریخچه.....	۱۸۷
بند اول: تنوع ژنتیکی.....	۱۸۹
بند دوم: اقدامات قضائیه، سازمان مشورتی و عالی محیط زیست قبل از جرم.....	۱۹۱
بند سوم: جرم زیست محیطی.....	۱۹۵
بند چهارم: جایگاه جرم زیست محیطی.....	۱۹۸
گفتار دوم: مفهوم و اصطلاح جرم زیست محیطی.....	۱۹۹
بند اول: جرم زیست محیطی در قوانین ایران.....	۲۰۰
الف) جرم آلودگی آب.....	۲۰۲
ب) جرم آلودگی هوا.....	۲۰۳
بند دوم: اقدامات قضائیه، سایر نهادهای و دستگاهها بعد از وقوع جرم.....	۲۰۴
بند سوم: انواع پاسخ های کیفری در حقوق ایران.....	۲۰۷
الف) حبس.....	۲۰۹
ب) جزای نقدی.....	۲۱۸

۲۲۹	فصل چهارم.....
۲۳۰	مبحث اول: شکار و صید.....
۲۳۰	گفتار اول: چگونگی شکار و صید.....
۲۳۱	بند اول: شکار.....
۲۳۲	بند دوم: صید.....
۲۳۲	گفتار دوم: تنوع زیستی و حیات وحش.....
۲۳۲	بند اول: تنوع زیستی.....
۲۳۳	بند دوم: حیات وحش.....
۲۳۴	مبحث دوم: حیوانات وحشی و محیط زیست.....
۲۳۴	گفتار اول: حیوانات داخلی و بین المللی.....
۲۳۵	بند اول: قوانین داخلی.....
۲۳۶	بند دوم: مقررات بین المللی.....
۲۳۶	گفتار دوم: حفاظت از چند پراستراتی و درختان.....
۲۳۶	بند اول: چگونگی حفاظت از درختان در معابر و جنگلها.....
۲۳۷	بند دوم: چگونگی حفاظت قانونی از مراتع و اراضی ملی.....
۲۳۹	نتیجه گیری و پیشنهادات.....
۲۳۹	نتیجه گیری.....
۲۴۵	پیشنهادهای.....
۲۵۲	ضمائم.....
۲۶۱	منابع فارسی.....

نهادهای حاکمیتی، نهادهای هستند که دارای اقتدارند. اعمال و تصمیمات و سیاستهای که توسط این نهادها (مجلس، دولت و قضائیه و سازمانها و ادارات تابعه) صورت می گیرد، همه افراد جامعه از آن بهره مند می گردند و انسان حقیقی توان انجام آنها ندارند. محیط زیست طبیعی از همه محیط های هوا، آب، خاک، منابع طبیعی، گیاهان، جانوران و انسان که در آن زندگی جریان دارد را با هم درکنشند، تشکیل شده است. باتوجه به تقسیم وظایفی که در سازمان محیط زیست (به عنوان اصلی ترین نهاد حاکمیتی در حفظ محیط زیست) صورت گرفته، معاونت محیط زیست طبیعی که درچار چوب قوانین دارای ادارات و دفاتری است وظیفه حفاظت از محیط زیست طبیعی را به عهده دارد، که علاوه بر اداره کل حفاظت و مدیریت شکار و صید، دفتر تنوع زیستی و حفاظت وحش، دفتر زیستگاه ها و امور مناطق و دفتر موزه تاریخی و طبیعی و ذخایر ژنتیکی که این مجموعه به مسئله های محیط زیست طبیعی رسیدگی می

نمایند. لذا قوانین شکار و صید ، تنوع زیستی و زیستگاه ها و نیز ذخایر ژنتیکی و سازمانهای که در زمینه حفظ محیط زیست و توسعه پایدار فعالیت دارند. بررسی و تحلیل می گردد ، غایت امر اینکه برای رسیدن به نتیجه مطلوب که درخور یک جامعه اسلامی مبتنی برقرآن و قانون است لازمه ط طریق پرفرازی است. برخی آرای صادره درمورد تخریب کنندگان محیط زیست باید همین مسئله مهم است.

پیش گفتار

نهادهای حاکمیتی دارای تشکیلات و وظایف خاصی هستند. که توسط قانون تأسیس می شوند. اقتدار و حاکمیتی که اعمال می نمایند، تمام اقشار جامعه بدون هیچ محدودیتی از آن بهره مند می گردند. لذا هر نهادی که توسط قانون و یا نهادهای دیگر تأسیس می گردند، انحلال و یا ادغام آن نیز توسط همان مجلس صورت می گیرد^۱. با توجه به این که در این تحقیق هدف نقش این نهاد در حفظ محیط زیست طبیعی است. بعضی موارد دیده می شود که همین نهاد خود باعث تخریب محیط زیست می گردند و بر مشکلات موجود می افزایند. از آن جمله صدور مجوزهای که توسط انواع نهادهای حاکمیتی بدون توجه به عایت اصول استاندارد ها صورت می گیرد و با توجیحات عدیده ای خود را تبرئه می کنند، اشاره کرد. مانند وزارت بهداشت، صنایع و معادن، مسکن و شهرسازی، جنگلها و مراتع و آبخیز داری جهاد کشاورزی و منابع طبیعی، که با

^۱ - ماده در قانون تشکیل وزارت منابع طبیعی اردیبهشت سال ۱۳۴۷.

صدور مجوزهای که به تولید زیاده تجدید ناپذیر، ایجاد گازها، گرد و غبارآلوده، استخراج بیش از حد ذخایر معدنی و زیرزمینی (اورانیوم، نفت، سوختهای فسیلی) و ایجاد جاده از مناطق حفاظت شده، پارکهای ملی و منابع طبیعی، باعث تهدید حیات وحش، منابع ژنتیکی، تخریب جنگلها، منابع طبیعی و ایجاد خسارات و آلودگی در محیط زیست می شوند. در صورتی که در قانون اساسی دراصل پنجاه و قوانین مرتبط به حفاظت از محیط زیست تأکید شد، ولی به نظرمی رسد که هنجارشکن های، این هنجارها با عدم مدیریت صحیح، عدم ارتباط منظم درون سازمانی و بین سازمانی، تنوع قوانین، عدم اجرای به موقع و این نهادها می باشند. متولی اصلی این حفاظت، سازمان محیط زیست به عنوان اصلی ترین نهاد حاکمیتی) می باشد. مسئولیت این امر مهم با یکی از وزین رئیس جمهور است. ولی تمامی تصمیمات مهم توسط شورای عالی محیط زیست که ریاست آن باریس جمهور است صورت می گیرد.